

הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות**עקרונות להערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות :**

1. הדירקטוריון וההנהלה הבכירה של התאגיד הבנקאי אחראים לקיום תהליכים נאותים להערכת סיכוני אשראי ולקיום בקרות פנימיות אפקטיביות, התואמים את היקפה, אופייה ומורכבותה של פעילות האשראי, על מנת לקבוע באופן עקבי, בין היתר, הפרשות להפסדי אשראי בהתאם למדיניות ולנהלים של התאגיד הבנקאי ולהוראות המפקח על הבנקים.
2. תאגיד בנקאי יקיים מערכת לסיווג מהימן של חובות, על בסיס הערכת סיכון אשראי.
3. תאגיד בנקאי יקבע במדיניותו תהליך כולל לתיקוף של כל מודל פנימי להערכת סיכוני אשראי.
4. תאגיד בנקאי יאמץ ויתעד שיטת עבודה לטיפול בהפסדי אשראי, אשר תכלול מדיניות, נהלים ובקרות ביחס להערכת סיכוני אשראי. שיטת העבודה תקבע את אופן הערכת סיכוני האשראי, זיהויים של חובות בעיתיים וקביעה במועד של הפרשות להפסדי אשראי.
5. סך ההפרשות להפסדי אשראי, הפרטניות והמוערכות על בסיס קבוצתי, יהיה ברמה מספקת לכיסוי הפסדי האשראי המוערכים בתיק האשראי.
6. השימוש של תאגיד בנקאי בשיקול דעת של עובדים מנוסים בתחום האשראי ובהערכות סבירות, חיוני בתהליך ההכרה והמדידה של הפסדי אשראי.
7. תהליך הערכת סיכוני האשראי של תאגיד בנקאי יספק לו את הכלים החיוניים, הנהלים והנתונים הדרושים למטרות של: (1) הערכת סיכוני אשראי; (2) הדיווח הכספי; ו- (3) מדידת הלימות ההון.

מבוא:

1. הוראה זו נועדה להנחות את התאגיד הבנקאי בנושא הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות. הוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים (להלן - "הוראות הדיווח לציבור") עקביים עם העקרונות המפורטים בהוראה זו. בפרט, ההוראה מתייחסת לאופן שבו נתונים ותהליכים קיימים יכולים לשמש לצרכי הערכת סיכוני אשראי, לצרכים חשבונאיים ולצרכי הלימות ההון, ומדגישה כללי יסוד לקביעת הפרשות להפסדי אשראי, המשותפים לכל מסגרת עבודה נאותה.
2. הוראה זו מדגישה את חשיבותם של תהליכים נאותים להערכה ולמדידה של סיכון אשראי, ושל בקרה על סיכון האשראי, ואת אחריות הדירקטוריון וההנהלה הבכירה לביצוע הפרשות נאותות להפסדי אשראי.
3. המדיניות של תאגיד בנקאי, ושיטות העבודה להערכה ולמדידה של סיכוני אשראי, תהיינה עקביות עם הוראות הדיווח לציבור, עם הוראות ניהול בנקאי תקין ועם הנחיות פיקוחיות אחרות. הוראה זו לא נועדה לקבוע דרישות חשבונאיות נוספות ביחס ליצירת הפרשות להפסדי אשראי, מעבר לאלו שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור, או לשנות הוראות שנקבעו בהן. כמו כן, היא לא נועדה להתאים את ההפרשות החשבונאיות, הנקבעות על פי הערכת סיכוני האשראי, למדידות המבוצעות לצרכי הלימות ההון. ככלל, קיימים מספר הבדלים בין מדידה של הפסדי אשראי לצרכים חשבונאיים לבין מדידה של הפסדי אשראי לצרכי הלימות ההון לפי גישות מתקדמות. האחריות לציות להוראות הדיווח לציבור מונחת על כתפיהם של הדירקטוריון וההנהלה הבכירה של התאגיד הבנקאי, ונתונה לביקורת חיצונית רשמית.
4. ניסיון העבר מלמד שאיכות אשראי ירודה, והערכה ירודה של סיכוני אשראי, מהוות גורמים משמעותיים לכישלונות של בנקים ברחבי העולם. כשל בזיהוי מוקדם, ובהכרה בהידרדרות איכות האשראי במועד, עשוי להחמיר את הבעיה ולגרום להתמשכותה. לכן, מדיניות ונהלים לא מספקים להערכת סיכוני אשראי, אשר עלולים להוביל לזיהוי ומדידה של הפסדי האשראי באופן בלתי נאות ושלא בעיתוי המתאים, פוגעים ביעילות הלימות ההון, ומונעים מהתאגיד הבנקאי הערכה נאותה של חשיפתו לסיכוני אשראי, וקיום בקרה מתאימה עליה.
5. ההוראה עושה שימוש במונחים מעולם המושגים של גישת הדירוגים הפנימיים לסיכוני אשראי - IRB (הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 204). למרות זאת, בהתאמות המתחייבות, היא רלוונטית לכל תאגיד בנקאי, ללא קשר לגישה שבה הוא משתמש לחישוב הלימות ההון. עם זאת, האופן שבו מיושמים העקרונות המובאים להלן, צריך לשקף את ההיקף ואת המורכבות של פעילות התאגיד הבנקאי. הוראה זו מיועדת להנחות את התאגיד הבנקאי בנושא הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות בלבד, ואינה כוללת הנחיות בנושא הדיווח לציבור.
6. הוראה זו מתמקדת בהערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות, הנרשמים בספרי התאגיד הבנקאי בשיטת העלות המופחתת. לכן, ההוראה אינה דנה מפורשות בתהליכים אלה ביחס לחובות הנרשמים לפי שווי הוגן, או לפי הנמוך מבין עלות מופחתת או שווי הוגן. סיכוני אשראי קיימים, כמובן, גם בנכסים אחרים של תאגיד בנקאי, שאינם חובות הנרשמים לפי עלות מופחתת, וקיימים גם בחשיפות חוץ מאזניות. אף על פי שהוראה זו לא מטפלת בשיטות העבודה להערכה ומדידה של סיכוני אשראי בנוגע לנכסים ולחשיפות אלו, תאגיד בנקאי יקיים מדיניות ושיטות עבודה להערכה נאותה של סיכוני האשראי בתחומים

אלה, ויביא בחשבון את סיכוני האשראי, בבואו להעריך אותם. יתרה מזו, התאגיד הבנקאי יצרף את כל החשיפות, על מנת להעריך את סיכוני האשראי הכוללים שלו. לכן, העקרונות שבהוראה זו רלוונטיים להתמודדות גם עם סוגיות הערכה ומדידה של סיכוני אשראי הגלומים בנכסים אחרים, שאינם חובות הרשומים לפי עלות מופחתת, ולחשיפות אשראי אחרות.

הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות:

7. הדרישות הבסיסיות המתוארות להלן מאפשרות לתאגיד בנקאי להשתמש במרכיבים משותפים של מערכת פיקוח ובקרה אחר סיכוני האשראי למטרות של הערכת סיכוני אשראי, דיווח כספי והלימות ההון.

עיקרון מספר 1: הדירקטוריון וההנהלה הבכירה של התאגיד הבנקאי אחראים לקיום תהליכים נאותים להערכת סיכוני אשראי ולקיום בקורות פנימיות אפקטיביות, התואמים את היקפה, אופייה ומורכבותה של פעילות האשראי, על מנת לקבוע באופן עקבי, בין היתר, הפרשות להפסדי אשראי בהתאם למדיניות ולנהלים של התאגיד הבנקאי ולהוראות המפקח על הבנקים.

8. אחריות הדירקטוריון וההנהלה הבכירה :

א. להבטיח רמה נאותה של הפרשה להפסדי אשראי, וכן לפקח ולעקוב אחר התהליכים להערכת סיכוני האשראי וקביעת ההפרשות.

ב. להבטיח שהתאגיד הבנקאי מקיים תהליכי הערכה נאותים של סיכוני אשראי, ובקורות פנימיות נאותות, בתהליך קביעת ההפרשות להפסדי אשראי, וזאת באופן עקבי ובהתאם למדיניות, לנהלים של התאגיד הבנקאי, להוראות הדיווח לציבור ולכל הוראה פיקוחית רלוונטית אחרת.

ג. לצורך ביצוע תפקידים אלה, הדירקטוריון ינחה את ההנהלה הבכירה בפיתוח וביישום תהליך שיטתי ועקבי לקביעת ההפרשות להפסדי אשראי. כאשר מידע רלוונטי חדש או נוסף לגבי יכולת הגבייה של חובות הופך להיות זמין, התהליך צריך לאפשר שימוש במידע זה לצורך קביעת ההפרשה להפסדי אשראי.

ד. בנוסף, הדירקטוריון יקבל דיווחים תקופתיים (לפחות אחת לרביע) על מצב תיק האשראי, ובכלל זה נכסיו הבעייתיים, סיווגי הנכסים, ההפרשות להפסדי אשראי והמחיקות.

ה. ההנהלה הבכירה תקבע, תיישם ותעדכן מדיניות ונהלים מתאימים, שיבהירו פנימית את תהליך קביעת ההפרשות להפסדי אשראי לכל הגורמים הרלוונטיים.

9. מערכת הבקרה הפנימית להערכת סיכוני אשראי, ותהליך קביעת ההפרשות, צריכים, בין היתר :

א. לכלול אמצעים להבטחת מהימנות ושלמות המידע, ולהבטחת ציות לחוקים, לתקנות, להוראות הפיקוח על הבנקים וכן למדיניות ולנהלים הפנימיים של התאגיד הבנקאי.

ב. לספק רמה סבירה של ביטחון בכך שהדוחות הכספיים של התאגיד הבנקאי, והדיווחים שלו לפיקוח על הבנקים, ערוכים על פי כללי החשבונאות והוראות המפקח הרלוונטיות לקביעת ההפרשות.

ג. לכלול תהליך מוגדר היטב לסקירת חובות, שיהיה בלתי תלוי בגורמים העוסקים במתן אשראי. תהליך זה כולל:

- (1) מערכת אפקטיבית לדירוג אשראי המיושמת בעקביות, אשר מזהה ומדרגת, באופן מדויק ובמועד, מאפיינים שונים של סיכוני אשראי ובעיות באיכות האשראי, ומביאה לביצוע מהיר של פעולות מנהליות מתאימות.
- (2) בקורות פנימיות המספקות רמה סבירה של ביטחון בכך שכל המידע הרלוונטי מסקירת החובות נלקח בחשבון בצורה נאותה בעת הערכת ההפסדים. בכלל זה: תחזוקת מערכת דיווחים נאותה, פרטי סקירות שנערכו, וזיהוי של העובדים המעורבים.
- (3) תקשורת רשמית וברורה, ותיאום בין יחידות תפעול האשראי, העובדים האחראיים על הדיווח החשבונאי, הביקורת הפנימית, ההנהלה הבכירה, הדירקטוריון, וגורמים אחרים המעורבים בתהליך של הערכה ומדידה של סיכוני אשראי (לדוגמה: מדיניות ונהלים כתובים, דוחות הנהלה, תוכניות ביקורת ופרוטוקולים של ועדות).

עיקרון מספר 2: תאגיד בנקאי יקיים מערכת לסיווג מהימן של חובות, על בסיס הערכת סיכון אשראי.

10. הערכה אפקטיבית של סיכוני האשראי והטיפול החשבונאי בחובות יבוצעו באופן שיטתי, ובהתאם למדיניות ולנהלים ברורים. מערכת לסיווג מהימן של חובות על בסיס סיכוני אשראי תשמש את התאגיד הבנקאי לצרכי הערכת חובות בצורה שמרנית וקביעת הפרשות הולמות להפסדי אשראי בגינם. חובות גדולים יותר יסווגו על בסיס מערכת דירוג אשראי. חובות אחרים, קטנים יותר, יכולים להיות מסווגים על בסיס מערכת דירוג אשראי או מצב הפיגור בתשלומים. בהתאם לכך, בגין הלוואות לדיוור העומדות בהגדרה בנספח להוראה זו, תוחזק הפרשה להפסדי אשראי לפי עומק הפיגור, לפי הנדרש בנספח.

מערכות לדירוג אשראי משמשות ככלי להערכה מדויקת של סיכוני האשראי. כל סיווגי האשראי, לא רק אלו המשקפים הידרדרות חמורה באשראי, צריכים להילקח בחשבון בהערכת ההסתברות לכשל ובאמידת ירידת ערך של חוב.

11. מערכת טובה לדירוג אשראי מהווה כלי חשוב לאבחנה בין רמות סיכון אשראי שונות הגלומות במגוון חשיפות האשראי של התאגיד הבנקאי. אבחנה זו מאפשרת לקבוע באופן מדויק יותר את מאפייניו הכלליים של תיק האשראי, את ההסתברות לכשל, ומשמשת כאחד הגורמים לקביעת נאותות ההפרשות להפסדי אשראי. מערכת דירוג אשראי תכלול הגדרה של כל דירוג, והגדרת אחריות לתכנון, ליישום, לתפעול, ולרמת הביצוע של המערכת. מערכת הדירוג הפנימי של תאגיד בנקאי תכלול עשר קטגוריות דירוג.

תהליך הדירוג והגדרות אלו יעוגנו בנהלים.

12. מערכת דירוג אשראי מביאה בחשבון את מצבו הכספי העדכני של הלווה, את כושר ההחזר שלו, את השווי העדכני של הביטחונות ואת היכולת לממש אותם, ומאפיינים ספציפיים אחרים של הלווה ושל עסקת האשראי, המשפיעים על הסיכויים לגביית קרן וריבית. תאגיד

בנקאי רשאי להקצות לאשראי דירוג יחיד, מבלי להתחשב במטרה שאותה משרת הדירוג (למשל ניהול הסיכון ודיווח כספי).

13. דירוגי אשראי ייסקרו תקופתית באופן פורמאלי (לפחות מדי שנה), על מנת להבטיח שהדירוג מדויק ומעודכן. דירוגי אשראי ייסקרו ויתעדכנו בכל מקרה בו מתגלה מידע רלוונטי חדש. דירוגי האשראי של חובות המוערכים באופן פרטני, שהם: גדולים, מורכבים, מסוכנים, או "חובות בעייתיים", ייסקרו בתדירות גבוהה יותר (לכל הפחות כל שלושה חודשים).

עיקרון מספר 3: תאגיד בנקאי יתייחס במדיניותו באופן נאות לתיקוף של כל מודל פנימי להערכת סיכוני אשראי.

14. הערכת סיכוני אשראי וקביעת הפרשות להפסדי אשראי עשויים לכלול מודלים למדידת סיכונים ואומדנים המבוססים על הנחות. יתכן שיעשה שימוש במודלים בהיבטים שונים של תהליך הערכת סיכוני אשראי, כולל: דירוג ראשוני לצורך אישור האשראי, הערכה או מדידה של סיכוני אשראי הן ברמת העסקה הבודדת והן ברמת תיק האשראי בכללותו, תפעול תיק האשראי, מבחני קיצון המופעלים על חובות או על תיקי אשראי, והלימות הון לפי גישת הדירוגים הפנימיים (כאשר מיושמת). מודלים רבים להערכת סיכוני אשראי בוחנים את השפעתם של שינויים במצב הלווה ובמשתנים הקשורים לחוב, כגון: ההסתברות לכשל (PD), ההפסד בהינתן כשל (LGD), סכומי החשיפה, שווי הביטחונות, הסתברויות לשינויי דירוג ודירוגים פנימיים של לווים.

15. לאור העובדה שמודלים להערכת סיכוני אשראי כוללים שימוש נרחב בשיקול דעת, נדרשים נהלים אפקטיביים לתיקוף מודלים.

א. תאגיד בנקאי יעריך באופן שוטף, ולפחות אחת לשנה יבחן בצורה יסודית, את איכותם של המודלים להערכת סיכוני אשראי, בין היתר, באמצעות מבחני קיצון ובחינה בדיעבד (back testing).

ב. תאגיד בנקאי יקבע מגבלות פנימיות בהתייחס להבדלים בין התוצאה הצפויה והתוצאה בפועל, ויעדכן מגבלות אלה כאשר התנאים יחייבו זאת. מדיניות התאגיד הבנקאי תקבע פעולות מתקנות, למצב בו מתגלה חריגה מהמגבלות.

ג. תהליך התיקוף ותוצאותיו יתועדו, ויידונו באופן סדיר בדרגים המתאימים בהנהלה.

ד. עובדים בלתי תלויים בעלי מומחיות בתחום (לדוגמה, מבקרים פנימיים וחיצוניים) יסקרו תקופתית את תהליך תיקוף המודלים הפנימיים להערכת סיכוני אשראי.

האחריות לתיקוף המודלים תוטל על גורם בלתי תלוי ביחידות העסקיות, תוך הקפדה על הפרדה בין הגורם המתקף את המודל לבין הגורם האחראי על פיתוחו.

עיקרון מספר 4: תאגיד בנקאי יאמץ ויתעד שיטת עבודה נאותה לטיפול בהפסדי אשראי, אשר תכלול מדיניות, נהלים ובקורות ביחס להערכת סיכוני אשראי. שיטת העבודה תקבע את אופן הערכת סיכוני האשראי, זיהויים של חובות בעייתיים וקביעה במועד של הפרשות להפסדי אשראי.

16. כחלק מתהליך הערכת סיכוני האשראי, תאגיד בנקאי יפתח ויישם נהלים ומערכות מידע מקיפים למעקב ופיקוח אחר איכות תיק האשראי שלו. אלו יכללו קריטריונים לזיהוי מוקדם ולדיווח על חובות בעייתיים, על מנת להבטיח שקיימים לגביהם מעקב ופיקוח ראויים, שהם מתופעלים בצורה נאותה, ושקיימת בגינם הפרשה נאותה.
17. מערכת הפיקוח והבקרה אחר סיכון האשראי תספק את המידע הרלוונטי לדירקטוריון ולהנהלה הבכירה, שיפעילו שיקול דעת על סמך ניסיונם, ויגבשו דעה לגבי איכותו של תיק האשראי. מידע זה יהווה גם את הבסיס עליו בנויה שיטת העבודה של התאגיד הבנקאי להערכת הפסדים ולקביעת ההפרשות להפסדי אשראי. כלומר, המידע ישמש את הדירקטוריון והנהלה הבכירה למעקב ולפיקוח אחר מצב תיק האשראי, ולהערכת סיכוני אשראי, יישום הוראות הדיווח לציבור, ובכלל זה קביעת ההפרשות להפסדי אשראי, ולהלימות ההון.
18. שיטת העבודה של תאגיד בנקאי לטיפול בהפסדי אשראי מושפעת מגורמים רבים, כגון: רמת התחכום של התאגיד הבנקאי, האסטרטגיה והסביבה העסקית, המאפיינים של תיק האשראי, הנהלים לתפעול חובות ומערכות המידע הניהוליות. יחד עם זאת, ישנם גורמים שכיחים שעל תאגיד בנקאי לכלול בשיטת העבודה שלו להערכת הפסדי אשראי, רבים מהם כלולים במערכת פיקוח ובקרה אחר סיכוני האשראי של התאגיד הבנקאי. שיטת העבודה של תאגיד בנקאי לטיפול בהפסדי אשראי צריכה:
- א. לכלול מדיניות ונהלים כתובים בקשר למערכות ולבקורות על סיכוני אשראי, כולל הגדרת תפקידים ותחומי אחריות הדירקטוריון והנהלה הבכירה;
  - ב. לכלול הנחיות לביצוע ניתוח מפורט ברמת תיק האשראי, המבוצע באופן תדיר;
  - ג. לזהות חובות שיש לבחון לצורך ביצוע הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני, ולחלק את יתרת תיק האשראי לקבוצות של חובות בעלי מאפייני סיכוני אשראי דומים כאמור בהוראות הדיווח לציבור.
  - ד. לזהות, עבור חובות פגומים שמוערכים על בסיס פרטני, כיצד נקבע ונמדד סכום ההפרשה להפסדי אשראי עבור כל חוב, כולל נהלים המתארים את השיטות הזמינות למדידת ההפרשה להפסדי אשראי, והשלבים המבוצעים על מנת לקבוע איזו שיטה היא המתאימה ביותר במצב נתון;
  - ו. להתבסס על נתונים אמין ועדכניים, לשלב את שיקול דעתה של הנהלה בהתייחס לאיכות תיק האשראי, ולהתחשב בכל הגורמים הידועים הרלוונטיים, פנימיים וחיצוניים, אשר יכולים להשפיע על יכולת הגבייה של החוב (למשל: גורמים ענפיים, גיאוגרפיים, כלכליים ופוליטיים);
  - ז. להתייחס לדרך שבה נקבעים שיעורי ההפסד (לדוגמה, שיעורי הפסד היסטוריים המותאמים לגורמים סביבתיים, או ניתוח הגירת אשראי) ולגורמים הנלקחים בחשבון לצורך קביעת טווח הזמן שלפיו מעריכים את ניסיון העבר של ההפסדים;
  - ח. להתייחס למדידת השווי העדכני של הביטחונות (בניכוי עלויות החזקה ומימוש הביטחון), ולאמצעים אחרים להפחתת סיכון אשראי שנקבעו בהסכם החוב, אם ישנם. לצורך כך יקיים תאגיד בנקאי מנגנונים להערכה תקופתית של שווי האמצעים להפחתת הסיכון.
  - ט. להתייחס למדיניות ולנהלים של התאגיד הבנקאי לגבי מחיקה חשבונאית של חובות וגביה של חובות שנמחקו חשבונאית וכן מדיניות ונהלים בנוגע לזיהוי (משפטי) על חוב;

- י. לדרוש שהניתוחים, ההערכות, הסקירות ופעולות אחרות הקשורות בשיטת העבודה להפרשות, יבוצעו על ידי צוות עובדים מתאים ומיומן, יתועדו באופן ברור בכתב, ויכללו הסברים מפורטים לגבי ניתוח הנתונים התומך במסקנות, וההיגיון שבו ;
- יא. לכלול שיטה הגיונית ועקבית שתמדוד את הסכום המצרפי של הפסדי האשראי המוערכים, על מנת שההפרשות הכוללות להפסדי אשראי יתאימו להוראות הדיווח לציבור ולדרישות פיקוחיות רלוונטיות נוספות ;
- יב. להתייחס לשיטות תיקוף המודלים להערכת סיכוני אשראי, ולכלים נוספים לניהול סיכוני האשראי, לדוגמה מבחני קיצון ובחינה בדיעבד (back testing).
19. בעת הכנת דיווחים חשבונאיים, תאגיד בנקאי יאמץ תפיסה מציאותית של פעילויות האשראי שלו, ויביא בחשבון בצורה שמרנית חוסר וודאות, וסיכונים נוספים הגלומים בפעילויות אלו.
20. המדיניות החשבונאית, ושיטות העבודה הנגזרות ממנה, ייבחרו ויושמו בצורה עקבית, אשר מספקת רמה סבירה של ביטחון בכך שהמידע על חובות ועל ההפרשה להפסדי אשראי אמין ומתוקף.
21. תאגיד בנקאי יישם מדיניות ונהלים להערכה ומדידה של סיכוני אשראי, בעקביות מתקופה לתקופה, ויישם בעקביות עקרונות מדידה ונהלים, לגבי סוגי אשראי דומים.
- עיקרון מספר 5: סך ההפרשות להפסדי אשראי, הפרטניות והמוערכות על בסיס קבוצתי, יהיה ברמה מספקת לכיסוי הפסדי האשראי המוערכים בתיק האשראי.**
22. על מנת להבטיח שהסכום המדווח של ההפרשות להפסדי אשראי משקף את יכולת הגבייה העדכנית מתיק האשראי, תהליך הערכת הפסדי האשראי יסקר מדי שנה, או בתדירות גבוהה יותר, במידת הצורך, בהתאם לאמור בהוראות הדיווח לציבור ובהוראות ניהול בנקאי תקין מס' 309 "בקריות ונהלים לגבי הגילוי ובקרה פנימית על דיווח כספי".
23. הערכת הפסדי אשראי בגין חובות המוערכים באופן פרטני ובגין חובות המוערכים על בסיס קבוצתי תתחשב בכל הגורמים המשמעותיים אשר משפיעים על יכולת הגבייה של תיק האשראי במועד המדידה. בחובות המוערכים באופן פרטני, האומדנים יתחשבו בעובדות ובנסיבות המשפיעות על הפירעון של כל חוב נפרד, במועד המדידה.

עיקרון מספר 6: השימוש של תאגיד בנקאי בשיקול דעת של עובדים מנוסים בתחום האשראי ובהערכות סבירות, חיוני בתהליך ההכרה והמדידה של הפסדי אשראי.

25. הערכה ומדידה של הפרשה להפסדי אשראי לא תתבססנה רק על כללים מנחים או נוסחאות, אלא גם על שיקול דעת של דרגים מתאימים בהנהלה. נתוני הפסד היסטוריים, או נתונים אחרים שניתן למדוד, עלולים להיות מוגבלים, או לא רלוונטיים במלואם למצב העדכני; לכן, ההנהלה נדרשת להפעיל שיקול דעת על סמך ניסיונה בתחום האשראי, לצורך אמידת סיכון האשראי הגלום בעסקאות השונות. הוראות הלימות ההון לפי גישת הדירוגים הפנימיים (כאשר מיושמת), כמו גם הוראות הדיווח לציבור, מחייבות שימוש בשיקול דעת של אנשי אשראי מנוסים, לצורך אמידה של הסתברויות לכשל, שיעורי הפסד בהינתן כשל וקביעת ההפרשות להפסדי אשראי. עם זאת, היקף שיקול הדעת יוגבל בצורה שמרנית, וכל יישום שלו יתועד בצורה שתאפשר הבנה של הנהלים שבוצעו ושל החלטות שהתקבלו על ידי ההנהלה. שיקול הדעת של ההנהלה יהיה כפוף, לכל הפחות, למגבלות הבאות:

- א. שיקול הדעת יוגדר היטב במדיניות ובנהלים;
- ב. מסגרת מאושרת ומתועדת לניתוח ולהערכה של איכות חובות, תיושם בעקביות על פני זמן, ותאפשר בחינה בדיעבד של איכות החלטות;
- ג. אומדנים יתבססו על הנחות הגיוניות וניתנות לביסוס, ויתועדו בפירוט מתאים;
- ד. הנחות בנוגע להשפעה של שינויים במצב הכלכלי על לווים, לחיוב ולשלילה, יעשו בשמרנות.

26. השיטה לקביעת ההפרשות להפסדי אשראי צריכה להביא להכרה במועד בהפסדי אשראי. הפסדי העבר ותנאי הכלכלה העדכניים הם נקודת התחלה סבירה לניתוח, אך גורמים אלה לבדם לא מהווים בסיס מספק לקביעת הרמה הנאותה של ההפרשות הכוללות להפסדי אשראי. ההנהלה תתייחס לכל אחד מהגורמים העדכניים, אשר עשויים לגרום לכך שהפסדי האשראי של התאגיד הבנקאי יהיו שונים מרמת ההפסדים ההיסטורית, ובכלל זה:

- א. שינויים במדיניות ובנהלים למתן אשראי - בכלל זה, בנושאי חיתום, גביית חובות, מחיקה חשבונאית של חובות וגביה של חובות שנמחקו חשבונאית;
- ב. שינויים והתפתחויות בתנאים הכלכליים ובסביבה העסקית ברמה הבינלאומית או המקומית, כולל שינויים בענפים ספציפיים;
- ג. שינויים במגמה, בהיקף ובחומרה של חובות בפיגור ושל אשראי בדירוג המייצג איכות נמוכה, וכן שינויים בהיקף ובהרכב של חובות פגומים, ארגון מחדש של חובות בעייתיים ושינויים אחרים בחובות;
- ד. שינויים בניסיון, ביכולת, ובמקצועיות של ההנהלה והסגל העוסקים במתן אשראי;
- ה. שינויים הקשורים לכניסה לשווקים ולמוצרים חדשים;
- ו. שינויים במערך הבקרה של התאגיד הבנקאי וברמת הפיקוח של ההנהלה הבכירה והדירקטוריון;
- ז. קיומם של מוקדי ריכוזיות אשראי מסוגים שונים, וההשפעה שלהם על סיכון האשראי, כמו גם שינויים ברמות הריכוזיות;
- ח. השפעת גורמים חיצוניים, כגון: תחרות, דרישות חוק ודרישות פיקוחיות, על רמת הפסדי האשראי המוערכת בתיק האשראי הנוכחי של התאגיד הבנקאי;

- ט. שינויים בפרופיל סיכון האשראי של תיק האשראי בכללותו.
 רשימה מלאה ומחייבת של הגורמים נכללת בהוראות הדיווח לציבור.
27. אורך התקופה לפיה מחושב ממוצע ההפסדים ההיסטורי, הנדרש לצורך אמידה מהימנה של שיעור ההפסד, עבור כל אחת מקבוצת החובות עם מאפיינים דומים של סיכוני אשראי, נתון לשיקול דעת ההנהלה על בסיס ניסיונה. הוראות נוספות בדבר אורך התקופה לפיה מחושב ממוצע ההפסדים ההיסטורי לעניין קביעת ההפרשה להפסדי אשראי מפורטות בהוראות הדיווח לציבור. תאגיד בנקאי ישמור נתוני הפסדים היסטוריים על פני התקופה הרלבנטית, בהיקף שמאפשר אמידה סטטיסטית עקבית ובעלת משמעות של הפסדי אשראי צפויים, במטרה לבסס את הרמה הנדרשת של ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי, עבור כל קבוצת חובות בעלי מאפיינים דומים של סיכון אשראי. בעת הפעלת שיקול דעת של אנשי אשראי מנוסים, תאגיד בנקאי יספק הסבר מנומק היטב להתאמות לנתוני ההפסד ההיסטוריים.
28. לצורך אמידת רכיבי הסיכון (למשל: הסתברות לכשל והפסד בהינתן כשל) והערכת הפסדי האשראי הכוללים של החוב, יכול תאגיד בנקאי לקבוע ערך יחיד, או טווח של ערכים אפשריים. אם בחר טווח של ערכים אפשריים, תאגיד בנקאי יכיר בהפסדי אשראי בגובה ההערכה המדויקת ביותר בתוך הטווח, לאחר שהתחשב באופן שמרני וזהיר בכל המידע הרלוונטי והזמין לגבי התנאים הקיימים ביום המדידה. לצורך כך, יסתמך תאגיד בנקאי בין היתר בצורה שמרנית וזהירה על מאפייני סיכוני אשראי שעקביים עם המאפיינים שנבחנו לצורך ניהול סיכוני האשראי ולצורך הלימות ההון לפי גישת הדירוגים הפנימיים (כאשר מיושמת).

עיקרון מספר 7: תהליך הערכת סיכוני האשראי של תאגיד בנקאי יספק לו את הכלים החיוניים, הנהלים והנתונים הדרושים למטרות של: (1) הערכת סיכוני אשראי; (2) הדיווח הכספי; ו- (3) מדידת הלימות ההון.

29. כאמור לעיל, מערכות המעקב והפיקוח אחר סיכוני אשראי של תאגיד בנקאי יעמדו בדרישות בסיסיות ויכללו את הכלים המתאימים על מנת להעריך בצורה מדויקת את סיכוני האשראי. דרישות בסיסיות אלו, הנהלים הרלוונטיים והכלים המוזכרים לעיל, נחוצים לכל אחת משלוש המטרות: ניהול סיכוני אשראי, טיפול חשבונאי והלימות ההון. לפיכך, מדיניות ושיטות עבודה נאותות להערכה ומדידה של סיכוני אשראי אינן תלויות במטרה לשמה מבוצעת המדידה. שיתופיות זו מאפשרת שימוש במערכות ובנתונים משותפים עבור כל אחת משלוש המטרות:
- שימוש במערכות משותפות - מחזק את המהימנות והעקביות של הנתונים בהם נעשה שימוש, מגביר את העקביות של תוצרי המערכת המשמשים לשלוש המטרות השונות, וכן ממזער את הסיכון האפשרי של תמריצים להערכה לא נאותה של הסיכון עבור אחת או יותר מהמטרות הנ"ל.
  - שימוש בנתונים משותפים - סוגים משותפים של נתונים, המשמשים בתהליכי הערכה ומדידה, כוללים בדרך כלל: דירוגי אשראי, שיעורי הפסד היסטוריים, מאפיינים המשמשים לקיבוץ חובות למטרת הערכה קבוצתית, ונתונים לצורך הערכת הפסדי אשראי, או לצורך ביצוע התאמות לשיעורי הפסד היסטוריים.

31. תאגיד בנקאי יכול להשתמש בשיטות שונות לקיבוץ חובות, לצורך הערכה ומדידה של סיכוני אשראי, בכפוף לנדרש בהוראות הדיווח לציבור. לדוגמה, חובות יכולים להיות מקובצים על בסיס אחד, או יותר, מהמאפיינים הבאים: אומדן ההסתברות לכשל, דירוגי אשראי, סוג מוצר האשראי, פלח שוק, מיקום גיאוגרפי, סוג הביטחונות ונתוני פיגור בפירעון האשראי. מודלים מתוחכמים יותר להערכת סיכוני אשראי ושיטות להערכת תזרימי מזומנים עתידיים צפויים, וכן תהליכי דירוג אשראי, יכולים לשלב כמה ממאפיינים אלה.
32. מדיניות ונהלים נאותים להערכה ולמדידה של סיכוני אשראי אינם תלויים במטרה לשמה מבוצעות מדידת הפרשות או הערכת הפסדי האשראי. כלומר, אותה מערכת נאותה להערכת סיכוני אשראי מספקת את המידע או התוצרים, אשר ישמשו למדידת הפסדי האשראי לצורך הערכת סיכוני אשראי, לטיפול החשבונאי, וכן למטרת הערכת הלימות ההון של התאגיד הבנקאי לפי גישת הדירוגים הפנימיים (כאשר מיושמת). זה יכול להביא לכך שהערכות דומות לגבי הפסדי אשראי ישמשו כתשומות להערכת סיכוני אשראי, לטיפול החשבונאי, וכן למטרת הערכת הלימות ההון.
33. בזמן שמערכת יחידה להערכת סיכוני אשראי מיועדת לספק את המידע על סיכון אשראי המשמש לקביעת הפרשות להפסדי אשראי, ניתן לעשות במידע, משעה שאמינותו אומתה, שימוש שונה, בהתאם למטרות דיווח או מטרות מדידה.
38. יובהר כי הוראות הלימות ההון לפי גישת הדירוגים הפנימיים אינן מתבטאות ביצירת הפרשה נפרדת להפסדי אשראי, אלא בתוספת או הפחתה של ההון הפיקוחי, בגין ההפרש בין סכום ההפרשות להפסדי אשראי לבין ההפסדים הצפויים במשך שנה ממועד המדידה, כהגדרתם בהוראות הלימות ההון לפי גישת הדירוגים הפנימיים (הוראה מס' 204).

נספח :

חובות בעייתיים בהלוואות לדיור

מבוא

1. תאגיד בנקאי יחשב בגין הלוואות לדיור את ההפרשה להפסדי אשראי לפי עומק הפיגור כמפורט בנספח זה. ההפרשה לפי עומק הפיגור, אשר נגזרת משיטת החישוב האמורה, הינה הפרשה מזערית. אולם, אם עקב מידע שיש להנהלת התאגיד הבנקאי בדבר התפתחויות או אירועים הקשורים לתיק האשראי, יסתבר כי ההפרשה על פי השיטה האחידה אינה מספקת, על הנהלת התאגיד הבנקאי ליצור הפרשה נוספת לפי המתחייב מהמידע שבידה.

הגדרה

2. "הלוואה לדיור" - כמשמעותה בסעיף 231 (תבליט שני) בהגדרת "הלוואות במשכון דירת מגורים" בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 204, בנושא "גישת הדירוגים הפנימיים לסיכון אשראי", ולרבות הלוואה לרכישת זכות בדירה תמורת דמי מפתח.

חישוב ההפרשה

3. יתרת ההפרשה המזערית לפי עומק פיגור, בגין הלוואות לדיור, תחושב לכל הלוואה בנפרד לפי הנוסחה הבאה :

$$BX\%-C$$

- A - עומק הפיגור (בחודשים) - היתרה בפיגור (לרבות תשלומים נלווים וריבית פיגורים), כשהיא מחולקת בסכום התשלום האחרון שמועד פירעונו הגיע לפי לוח הסילוקין (לרבות תשלומים נלווים) ;
- B - יתרת החוב הכוללת (לרבות היתרה בפיגור, תשלומים נלווים וריבית פיגורים אשר חויבה לחשבון הלקוח) ;
- C - יתרת ההפרשה לריבית פיגורים ;
- X% - האחוז שנקבע, בהתאם לעומק הפיגור, לפי הטבלה שלהלן :

X%	עומק הפיגור, A
8%	6 <A≤ 9
16%	9 <A≤ 12
24%	12 <A≤ 15
32%	15 <A≤ 18
40%	18 <A≤ 21
48%	21 <A≤ 24
56%	24 <A≤ 27
64%	27 <A≤ 30
72%	30 <A≤ 33
80%	33 <A

4. למרות האמור לעיל, ההפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואה, שאינה נפרעת בתשלומים תקופתיים של קרן ו/או ריבית (חודשי או רבעוני), לא תחושב בשיטת "עומק פיגור", אלא בהתאם לכללים הרלוונטיים לאותו חוב.

קביעת נוהלי דיווח

5. בנהלים של הנהלת תאגיד בנקאי לטיפול בחובות בעייתיים בתחום הלוואות לדיור, בנוסף לאמור בהוראה העיקרית, ייקבעו נהלים בדבר מתכונת הדיווחים השוטפים להנהלה, על מנת לאפשר זיהוי מוקדם של התפתחויות או אירועים אשר עשויים להשפיע על סיכוני אשראי של קבוצות משתכנים לפי חתכים שתקבע ההנהלה. חתכים אלה יכולים להתבסס על שיקולים גיאוגרפיים, טיב הביטחונות, השימוש בכספי הלוואה (רכישת דירה, שיפוצים וכדומה) וכן מאפיינים סוציאליים ואחרים של הלווה, כגון גיל, משכורת וכו'. כמו כן, יכלול הדיווח ניתוח יתרת הפיגורים לפי עומק הפיגור ולפי חתכים שקבעה ההנהלה.

* * *

עדכונים

תאריך	פרטים	גרסה	חוזר 06 מס'
20/11/90	חוזר מקורי		1489
8/91	שיבוץ בהוראות ניהול בנקאי תקין	1	-----
30/3/92	עדכון (תוספת עמודים 9,10)	1	1561
16/2/93	עדכון	2	1625
27/7/94	עדכון	3	1720
12/95	גרסה מחודשת של קובץ ניהול בנקאי תקין	4	-----
9/2/97	עדכון	5	1849
26/4/98	עדכון	6	1918
7/5/98	עדכון	7	1922
27/12/10	עדכון	8	2285
30/4/13	עדכון	9	2375